

Informace o činnosti za 4. čtvrtletí roku 2018

Podle ustanovení § 24 odst. 1 písm. a) zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, informuji Poslaneckou sněmovnu Parlamentu České republiky o své činnosti.

Obsah:

A. Počty podnětů, šetření	3
B. Činnost ochránce	4
B.1 Veřejná správa.....	4
B.1.1 Zdravotní pojišťovna nechtěla uhradit doprovod pacienta v lázních	4
B.1.2 Muž se stal obětí podvodného jednání při telefonním prodeji (sp. zn. 6418/2016/VOP)	4
B.1.3 Při prohlídce osoby se zdravotním postižením při vstupu do budovy soudu došlo ke zničení naslouchacího zařízení (sp. zn. 6263/2016/VOP)	5
B.1.4 Sousedy obtěžoval zapáchající a prašný provoz linky na recyklaci skla (sp. zn. 7217/2016/VOP)	5
B.1.5 Při podání žádosti o nový cestovní doklad na zastupitelský úřad ČR v cizině čelil muž zbytečným administrativním požadavkům (sp. zn. 4606/2017/VOP)6	
B.2 Dohled nad omezováním osobní svobody a sledování vyhoštění	7
B.2.1 Kulatý stůl s vedoucími zařízení pro osoby se zdravotním postižením	7
B.2.2 Detence v sociálních službách	7
B.2.3 Překlady výstupů CPT do češtiny.....	8
B.2.4 Debata o monitoringu nuceného navracení cizinců v Evropě	8
B.2.5 Mezinárodní spolupráce, semináře a stáže.....	8
B.3 Ochrana před diskriminací	8
B.3.1 Doporučení ke společnému vzdělávání romských a neromských dětí (sp. zn. 86/2017/DIS)	8
B.3.2 Diskriminace v zaměstnání z důvodu věku (sp. zn. 898/2015/VOP).....	9
B.4 Monitorování práv lidí se zdravotním postižením	10
B.4.1 Třetí zasedání poradního orgánu	10
B.4.2 Výzkumná činnost v oblasti monitorování práv lidí se zdravotním postižením	

B.4.3 Spolupráce s organizacemi lidí se zdravotním postižením	12
B.4.4 Osvěta.....	12

A. Počty podnětů, šetření

Ve 4. čtvrtletí roku 2018 mi bylo doručeno celkem **1888** podnětů, což je o 103 méně než ve stejném období roku 2017. Podíl podnětů v působnosti se zvýšil na 70 % (celoroční průměr byl loni 68 %). Nejvíce podnětů se týkalo vězeňství (119 podnětů), početně byla zastoupena i oblast důchodů (111 podnětů) a dále oblast dávek pomoci v hmotné nouzi (86).

Z celkového počtu doručených podnětů se v **64** případech objevila námitka nerovného zacházení ze strany veřejné správy a soukromých osob. Diskriminace ve smyslu antidiskriminačního zákona se týkalo **58** podnětů. V **9** případech jsme také poskytli informace a analýzy týkající se diskriminace mezinárodním subjektům či vnitrostátním orgánům (např. Evropské síti Equality bodies, nizozemskému úřadu pro lidská práva či německé Federální agentuře proti diskriminaci).

Ve čtvrtém čtvrtletí jsme uskutečnili **12** systematických návštěv zařízení, v nichž se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě. V oblasti sledování zajištění cizinců a výkonu správního vyhoštění jsme provedli monitoring **2116** rozhodnutí.

Počty podnětů ilustruje následující obrázek.

B. Činnost ochránce

B.1 Veřejná správa

B.1.1 Zpětná úhrada pobytu doprovodu pacienta v lázních (sp. zn. 3592/2018/VOP)

Stěžovatel utrpěl v roce 2017 mozkovou příhodu, kvůli které má nyní omezenou pohyblivost. S běžnými denními potřebami mu pomáhá jeho manželka. Na doporučení lékařů se obrátil na svou zdravotní pojišťovnu s žádostí o úhradu lázeňské péče z prostředků veřejného zdravotního pojištění. Současně požádal i o úhradu pobytu své manželky jako průvodce v lázních, což je po splnění zákonných podmínek a se souhlasem revizního lékaře možné.

Zdravotní pojišťovna však schválila pouze úhradu pobytu stěžovatele. Oba nicméně lázně navštívili, přičemž manželka si pobyt hradila sama.

Poté se na mne manželé obrátili s žádostí o přezkoumání jednání zdravotní pojišťovny. Usilovali o zpětné proplacení nákladů za doprovod. Ve zprávě o šetření jsem konstatovala, že zdravotní pojišťovna měla schválit úhradu pobytu i pro doprovod. Současně jsem konstatovala, že vydané rozhodnutí nemělo náležitosti požadované správním řádem.

Zdravotní pojišťovna se poté na základě doložených lékařských zpráv rozhodla náklady vynaložené za pobyt doprovodu zpětně uhradit.

B.1.2 „Šmejdi“ po telefonu (sp. zn. 6418/2016/VOP)

Obrátil se na mě stěžovatel se žádostí o prošetření postupu Státní zemědělské a potravinářské inspekce (dále též „SZPI“). Ta měla prošetřit nekalé obchodní praktiky jedné společnosti (dále též „firma“), kterých se měla dopouštět při telemarketingových aktivitách (uzavírání distančních spotřebitelských smluv po telefonu).

Stěžovatel byl v roce 2016 telefonicky kontaktován s nabídkou na odběr potravinového doplňku dle vlastního výběru. Jak se později dozvěděl, po telefonu s firmou údajně uzavřel kupní smlouvu (nebyl si toho však vědom). Kromě prvního balíčku zdarma pak obdržel poštou i další balíčky, které však nežádal a které již byly zpoplatněny. Firma po něm požadovala úhradu za odběr (údajně) objednaných a dodaných balení potravinového doplňku. Stěžovatel následně prostřednictvím své právní zástupkyně od smlouvy odstoupil a upozornil na její postupy Českou obchodní inspekci. Ta stížnost postoupila k vyřízení věcně a místně příslušné SZPI.

SZPI podnět vyřídila sdělením, že dle jejího názoru se nejedná o nekalé obchodní praktiky. Stěžovatele pak poučila o nutnosti nezbytné opatrnosti při komunikaci s obdobnými telemarketingovými společnostmi.

Můj zástupce si od SZPI vyžádal vysvětlení k případu. Zevrubnou analýzou obsahu dostupných nahrávek rozhovorů, které měla SZPI k dispozici, následně zjistil, že se firma patrně dopouští zakázaných nekalých obchodních praktik. Svolal tedy osobní projednání věci s cílem zajištění efektivnějšího postupu pro postihování nekalých obchodních praktik.

Ještě v průběhu šetření zahájila SZPI zevrubnou kontrolu dalších obdržených stížností na praktiky firmy, na jejichž základě firmě prokázala užití nekalé obchodní praktiky dle zákona o ochraně spotřebitele. Firmě uložila opatření k nápravě, spočívající v úpravě informační povinnosti v telefonátech, písemných materiálech i v úpravě webových stránek tak, aby nebyly obsahově v rozporu s požadavky zákona o ochraně spotřebitele. Tato opatření firma provedla. Za porušení uvedeného zákona SZPI s firmou zároveň vede řízení o uložení pokuty. Jelikož úřad přijal dostatečná opatření k nápravě, můj zástupce věc ukončil.

B.1.3 Prohlídka osoby se zdravotním postižením při vstupu do budovy soudu (sp. zn. 6263/2016/VOP)

Obrátila se na mě stěžovatelka se stížností na postup justiční stráže, která ji podrobila prohlídce při vstupu do soudní budovy. Stěžovatelka trpí sluchovým postižením a z tohoto důvodu užívá sluchadlo.

Příslušníci provádějící prohlídku i tuto kompenzační pomůcku kontrolovali pomocí RTG zařízení, čímž došlo k jejímu znehodnocení.

Náměstek ministra spravedlnosti zaslal po mé zprávě o šetření Vězeňské službě ČR (pod kterou spadá i justiční stráž) dopis, ve kterém doporučil u osob se zdravotními pomůckami postupovat při plnění povinností a úkolů justiční stráže při vstupu do budov soudů a dalších střežených budov se zvýšenou citlivostí s ohledem na specifické potřeby osob s kompenzačními pomůckami. To jsem považovala za dostatečné opatření k nápravě a případ jsem ukončila.

Stěžovatelka mě s odstupem času informovala o výsledku svého případu, kdy jí byla následně vyplacena náhrada škody za zničené sluchadlo ve výši 8547,- Kč.

B.1.4 Zapáchající a prašný provoz linky na recyklaci skla, drcení a třídění skleněných střepeň (sp. zn. 7217/2016/VOP)

S podnětem k prošetření postupu stavebního úřadu, krajského úřadu a České inspekce životního prostředí se na mě obrátila stěžovatelka, která namítala obtěžování zápachem a prachem ze zkušebního provozu dle projektu „Stavební úpravy a přístavba provozu recyklace skla, jejímž stavebníkem je konkrétní obchodní společnost.“

Předmětný provoz linky na recyklaci skla, drcení a třídění skleněných střepeň probíhal již v dřívějších letech zřejmě bez výraznějších negativních vlivů, jelikož nebyly zaznamenány žádné předešlé stížnosti. Změna požadavků hlavního odběratele střepeň na kvalitu výstupní suroviny vedla stavebníka k provedení změn stávající technologie linky. Stavební úřad ve společném územním a stavebním řízení svým rozhodnutím povolil stavební úpravy stávajícího provozu.

Do linky byly umístěny separátory pro třídění jednotlivých složek. Pro jejich správnou funkci bylo nutné do provozu umístit také rotační sušičku skleněných střepeň. Stavební úřad povolil zkušební provoz stavebních úprav na dobu 9 měsíců ode dne nabytí právní moci rozhodnutí. V průběhu zkušebního provozu měla být na zdroji provedena autorizovaná měření

znečišťujících látek. Krajský úřad následně vydal povolení zdroje znečištění ovzduší dle projektu „Sušárna skleněných střepeů s plynovým hořákem o jmenovitém tepelném příkonu 2,0 MW“. Ačkoli si stěžovatelka a další občané začali stěžovat na zápach a prašnost ve zkušebním provozu, stavební úřad zkušební provoz opět prodloužil s odůvodněním nutnosti provést měření a další prověření funkčnosti.

Česká inspekce životního prostředí zjistila, že společnost provozovala provoz v rozporu s podmínkami stanovenými výrobcem. Informovala mého zástupce, že výrobce po provedené kontrole podmínky provozu upravil. Inspekce však nesdělila, jaké kroky učinila ve vztahu k projednání deliktu. Další pochybení shledal můj zástupce v postupu stavebního úřadu, který zkušební provoz prodloužil bez nového závazného stanoviska dotčeného orgánu (zejména orgánu ochrany ovzduší).

Po vydání zprávy o šetření stěžovatelka mého zástupce informovala, že již zahájení šetření v uvedeném případě přispělo k vyřešení celé situace. Společnost má nyní vůli vše řešit a provoz se zlepšil. Proto můj zástupce šetření ukončil.

B.1.5 Podání žádosti o nový cestovní doklad na zastupitelský úřad ČR v cizině (sp. zn. 4606/2017/VOP)

Český a zároveň britský státní občan, žijící v Thajsku, nesouhlasil s požadavkem úřadů předložit k žádosti o vydání nového pasu znovu osvědčení o státním občanství České republiky, které předložil již u první žádosti před deseti lety.

Stěžovatel předložil na zastupitelský úřad v Bangkoku platný cestovní pas na jiné příjmení, vydaný městským úřadem. Změnu příjmení prokázal rodným listem a oddacím listem, opatřenými poznámkou, že současné příjmení užívá na základě rozhodnutí městského úřadu. Pochybnost o pravdivosti údajů požadovaných k zápisu do nového cestovního pasu tedy neměla vzniknout.

Požadavek na předložení osvědčení o státním občanství, který vyplynul z telefonického rozhovoru konzulárního referenta z Bangkoku s pracovnící městského úřadu, jsem označila za nesprávný úřední postup. V důsledku chybného postupu úřadů absolvoval stěžovatel jednu cestu do Bangkoku navíc, což s ohledem na vzdálenost představovalo nemalý finanční a časový výdaj. Vzhledem k rozporným tvrzením zastupitelského úřadu a městského úřadu však nebylo možné jednoznačně určit, zda se na nesprávném úředním postupu podílel více konzulární referent zastupitelského úřadu nebo pracovníce městského úřadu, tedy zda ke škodě došlo v odvětví, jež náleží do působnosti Ministerstva zahraničních věcí, nebo v odvětví, jež náleží do působnosti Ministerstva vnitra.

Městský úřad od požadavku předložit osvědčení o státním občanství v průběhu mého šetření ustoupil. Krajský úřad nicméně osvědčení mezitím vydal. Ministerstvo zahraničních věcí a Ministerstvo vnitra, kam stěžovatel na jaře 2017 podal stížnosti, postup úřadů dodatečně obhajovaly.

Konzulární odbor Ministerstva zahraničních věcí akceptoval navržené opatření k nápravě a doplnil svoji metodiku o vysvětlení, že prvním cestovním pasem není první pas po změně příjmení. Případ jsem poté uzavřela.

B.2 Dohled nad omezováním osobní svobody a sledování vyhoštění

V rámci prevence špatného zacházení a dohledu nad omezováním osobní svobody provedli pověřeni zaměstnanci Kanceláře veřejného ochránce práv ve čtvrtém čtvrtletí roku 2018 celkem **12 systematických návštěv zařízení a 12 sledování správního i trestního vyhoštění cizinců**, pozemní i leteckou cestou.

Sedm systematických návštěv jsem v návaznosti na komunální volby tematicky zaměřila na **výkon volebního práva u lidí se zdravotním postižením**, zejména pak těch, jejichž svéprávnost byla omezena. Pověřeni pracovníci odboru dohledu nad omezováním osobní svobody ve spolupráci s odborem ochrany práv osob se zdravotním postižením zjišťovali, zda navštívená zařízení poskytují odpovídající podporu při realizaci volebního práva a jaké jsou aktuální překážky, které brání lidem s postižením volit. Zjištění představím v samostatné souhrnné zprávě. Související informace uvádím také níže v kapitole B.4.2. Navštívena byla zařízení pro osoby se zdravotním postižením: Habrovanský zámek u Rousínova, Domov Laguna Psáry, Domov ve Zboží, Domov u lesa Tavíkovice, Domov pro osoby se zdravotním postižením Staré město u Uherského Hradiště, Domov Zvíkovecká kytička ve Zvíkovci u Rokycan a Domov u studánky Lanškrouna.

Návštěvou **Vazební věznice v Liberci** jsem zahájila sérii návštěv, v rámci které se budu soustředit na zacházení s obviněnými v průběhu výkonu vazby.

Zaměstnanci odboru dohledu navštívili rovněž 2 policejní útvary, při kterých jsou zřízeny **policejní cely**, a to v Prostějově a Litomyšli. Jedna návštěva proběhla v **zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc „Chovánek“** v Brně a také v **Dětské psychiatrické nemocnici v Opařanech**.

B.2.1 Kulatý stůl s vedoucími zařízení pro osoby se zdravotním postižením

Po sérii 9 návštěv zařízení pro osoby se zdravotním postižením jsme uspořádali kulatý stůl s řediteli navštívených zařízení, kde jsme **diskutovali o našich zjištěních a doporučeních pro praxi**. Hovořili jsme zejména o tom, že péče v těchto zařízeních má spočívat v rozvíjení samostatnosti klientů. Dále jsme mluvili o nedostatečném počtu lékařů, kteří by klientům poskytovali lékařskou péči přímo v zařízení. V neposlední řadě jsme diskutovali o problémech, které jsou spojeny se snižováním kapacit těchto zařízení.

B.2.2 Detence v sociálních službách

Pověřená zaměstnankyně odboru dohledu se významně podílela na aktualizaci **doporučeného postupu Ministerstva práce a sociálních věcí k detencím v zařízení sociálních služeb**. Cílem doporučeného postupu je seznámit poskytovatele dotčených sociálních služeb, pracovníky obecních úřadů obcí s rozšířenou působností a opatrovníky s problematikou vážně míněného nesouhlasu klienta s pobytem v zařízení a povinnostmi, které z takového jednání plynou. Doporučení také vysvětluje postup soudu v rámci řízení o vyslovení nepřipustnosti držení v zařízení sociálních služeb.

B.2.3 Překlady výstupů CPT do češtiny

Podíleli jsme se na překladech standardů a informačních přehledů (tzv. factsheets) Evropského výboru pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT). České verze výstupů CPT jsou k dispozici na webových stránkách tohoto výboru, [zde](#). Nově je výčet standardů obohacen o standardy týkající se imigrační detence, mladistvých zbavených svobody podle trestního práva, výkonu vazby, samovazby, ubytovací plochy připadající na jednoho vězně ve vězeňských zařízeních a omezovacích prostředků v psychiatrických zařízeních pro dospělé.

B.2.4 Debata o monitoringu nuceného navracení cizinců v Evropě

Pověřená zaměstnankyně odboru dohledu se účastnila pracovního jednání o fungování evropského mechanismu sledování vyhoštění. Rada Evropy ve spolupráci s řeckým ombudsmanem uspořádala jednání, na které pozvala nás i kolegy z ostatních národních preventivních mechanismů členských států Evropské unie. Předmětem jednání byl **podíl národních monitorujících institucí na návratových operacích koordinovaných Evropskou pohraniční a pobřežní stráží (FRONTEX)**. Evropský mechanismus začal fungovat již v lednu 2017, avšak stále vykazuje některé systematické nedostatky. Setkání osob podílejících se na tomto systému umožnilo identifikovat nejpalčivější problémy, které je třeba změnit.

B.2.5 Mezinárodní spolupráce, semináře a stáže

Vedoucí odboru dohledu představil kolegům ze slovenské Kanceláře veřejného ochránce práv v rámci celodenního semináře **metodu práce českého národního preventivního mechanismu**, zjištění a doporučení plynoucí ze systematických návštěv zařízení. Slovensko, jako jediná země Visegrádské čtyřky, a jedna z mála zemí v Evropě, dosud nezřídila národní preventivní mechanismus.

Zaměstnanci odboru dohledu vyučovali na Univerzitě Palackého v Olomouci. V rámci Právní kliniky sociálních práv na právnické fakultě se věnovali **tématu práva na soukromý a rodinný život dětí aktuálně umístěných v institucích**. Pro nastávající sociální pedagogy na Cyrilometodějské teologické fakultě připravili přednášku o **dobré praxi v zařízeních**, kde v budoucnu mohou tito pedagogové působit.

Praktické znalosti zaměstnanci odboru dohledu upevňovali při stážích v **zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy** (Dětský diagnostický ústav Bohumín, Výchovný ústav Moravský Krumlov) a v **zařízení sociálních služeb** (Domov Sue Ryder v Praze).

B.3 Ochrana před diskriminací

B.3.1 Doporučení ke společnému vzdělávání romských a neromských dětí ([sp. zn. 86/2017/DIS](#))

V ČR funguje cca 4000 základních škol. Z toho 136 z nich má třetinový nebo vyšší podíl romských žáků (cca 16 000 žáků). 12 škol má více než 90 % romských žáků (cca 2 500 žáků). V roce 2018 jsem proto provedla výzkum na **společné vzdělávání romských a neromských dětí**.

Na základě tohoto výzkumu jsem **připravila materiál Doporučení ke společnému vzdělávání romských a neromských žáků**, který popisuje důsledky segregace ve vzdělávání, právně ji hodnotí, vyjmenovává desegregační opatření a příklady dobré praxe, uvádí poznatky z praxe (z polostrukturovaných rozhovorů se řediteli a ředitelkami deseti základních škol v ČR) a navrhuje desegregační plán pro zřizovatele, kteří se s tímto jevem ve svých vzdělávacích sítích potýkají. Doporučení je adresováno Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvu práce a sociálních věcí, České školní inspekci, vysokým školám, krajům, obcím a samotným školám.

Segregace Romů ve vzdělávání má negativní ekonomické, pedagogické i sociální důsledky, které dopadají nejen na jednotlivce, ale na celou společnost. Obsáhleji jsem o tom pojednala v textu Doporučení, které lze nalézt na webových stránkách ochránce, případně pod výše uvedeným proklikem. Za **nejzásadnější dílčí doporučení** považuji následující závěry:

I. Ředitelé škol a obce nesmějí žáky rozdělovat do tříd/škol nebo nastavovat školské obvody podle etnicity žáků, jinak by se dopustili přímé diskriminace (§ 2 odst. 3 antidiskriminačního zákona). Méně příznivým zacházením je již samotný akt oddělení romských žáků od ostatních. Není třeba, aby jej doprovázelo i další znevýhodnění (např. méně kvalitní výuka, horší vybavení třídy/školy).

II. Pokud na základě zdánlivě neutrálního kritéria či praxe vznikne třída či škola s vyšším podílem romských žáků, může jít o nepřímou diskriminaci (§ 3 odst. 1 antidiskriminačního zákona). Je proto potřeba dále zkoumat, zda kritérium či praxe sleduje legitimní cíl a prostředky k jeho dosažení jsou přiměřené a nezbytné. Legitimním cílem se může jevit snaha vyrovnat počáteční znevýhodnění některých žáků, aby se mohli následně zařadit do běžné třídy. Půjde však pouze o výjimečné situace, protože tohoto cíle lze dosáhnout i vzděláváním žáka v běžné třídě za použití nárokových podpůrných opatření.

III. Ředitelé škol a obce mohou za účelem nastavení společného vzdělávání romských a neromských dětí zohledňovat etnicitu žáků. Půjde o pozitivní opatření dle § 7 odst. 2 antidiskriminačního zákona.

B.3.2 Diskriminace v zaměstnání z důvodu věku (sp. zn. 898/2015/VOP)

Zabývala jsem se podnětem stěžovatele, ve kterém namítal, že se jeho zaměstnavatel dopouští diskriminace zaměstnanců z důvodu jejich věku, neboť se zaměstnanci staršími 65 let uzavírá méně výhodné smlouvy, pokud jde o délku jejich trvání, výši úvazků a zdroje financování. Stěžovatel podal kvůli nerovnému zacházení podnět také Oblastnímu inspektorátu práce. Krátce poté, co se tuto skutečnost dozvěděl zaměstnavatel, oznámil stěžovateli, že s ním již pracovní smlouvu neprodlouží. Inspektorát po provedené kontrole konstatoval porušení zákazu diskriminace, ale nezačal řízení. Uplynutím doby jednoho roku tak došlo k zániku odpovědnosti za správní delikt.

Ve věci jsem dospěla k závěru, že se zaměstnavatel dopustil diskriminace v zaměstnání z důvodu věku. Zaměstnavatel ve vztahu ke stěžovateli aplikoval pravidla, podle kterých se zaměstnanci, kteří dosáhli věku 65 let, uzavíral převážně smlouvy na dobu určitou a jejich mzdu hradil z institucionálních (a tedy jistějších) prostředků pouze do výše úvazku 0,5,

zbývající část úvazku hradil z grantových (a tedy omezených) prostředků. V návaznosti na tato pravidla docházelo ke krácení úvazků zaměstnanců, kteří již dosáhli věku 65 let. S mladšími zaměstnanci však zaměstnavatel uzavíral smlouvy na dobu neurčitou, a to na plný úvazek, a jejich mzdu hradil z institucionálních prostředků z větší části. K takovému jednání zaměstnavatele přitom nelze najít věcný důvod spočívající v povaze vykonávané práce (práce vědeckých pracovníků).

Pokud jde o činnost inspektorátu, dospěla jsem k závěru, že inspektorát pochybil, neboť zaměstnavateli sdělil totožnost podatele podnětu, čímž nad rozsah nezbytný pro účely kontroly mohl zasáhnout do oprávněných zájmů stěžovatele, a dále nevyřídil podnět stěžovatele bez zbytečných průtahů a přes zjištění důvodného podezření ze spáchání deliktu nezhájil správní řízení.

Opatření úřadu jsem následně nepovažovala za dostatečná, a proto jsem vydala závěrečné stanovisko, ve kterém jsem navrhla opatření k nápravě, mimo jiné aby inspektorát do budoucna zajistil, že inspektoři provádějící kontrolu prozradí totožnost podatele podnětu vždy jen za splnění obou zákonných podmínek, kterými jsou zbavení mlčenlivosti podatelem podnětu a nezbytnost takového postupu pro řádné zjištění skutkového stavu.

Inspektorát navržená opatření k nápravě přijal a přislíbil, že všichni inspektoři budou s mými závěry a nutností dodržovat popsany zákonný postup seznámeni. Svě šetření jsem poté uzavřela.

B.4 Monitorování práv lidí se zdravotním postižením

B.4.1 Třetí zasedání poradního orgánu

V listopadu se uskutečnilo 3. zasedání poradního orgánu, které bylo tematicky zaměřeno na **problematiku výkonu volebního práva lidí se zdravotním postižením**, zejména pak těch, kteří byli omezeni ve svéprávnosti. Při jednání jsem poradnímu orgánu představila výsledky průzkumu, který jsem provedla v souvislosti s proběhlými komunálními volbami. O samotném šetření pojednám níže.

Poradní orgán dále otevřel otázku komunikace a používání **vhodné terminologie ve vztahu k lidem se zdravotním postižením**. Členové a členky poradního orgánu se shodli na tom, že bude třeba v této oblasti posílit veřejnou diskusi a osvětu a to i proto, že jazyk utváří realitu a tím významně ovlivňuje nahlížení na lidi s postižením a jejich postavení ve společnosti. Poradní orgán se usnesl, že bude vhodné vytvořit informační materiál shrnující základní principy komunikace a jednání s lidmi s postižením.

Hlavním tématem jednání poradního orgánu byla příprava **Seznamu otázek pro Výbor OSN pro práva osob se zdravotním postižením** (List of Issues). Úmluva o právech osob se zdravotním postižením (dále jen úmluva) zavazuje Českou republiku k podávání pravidelných zpráv o jejím naplňování Výboru OSN pro práva osob se zdravotním postižením (dále jen „Výbor“). Výbor zasílá členským státům před vypracováním zprávy seznam otázek (List of Issues), které mají státy ve zprávě zodpovědět. Jakožto monitorovací orgán jsem se rozhodla zaslat Výboru k seznamu otázek i své poznatky a připomínky z monitorování tak, aby je mohl Výbor při tvorbě zadání pro Českou republiku využít. Seznam otázek budu

Výboru zasílat v měsíci únoru a o jeho obsahu budu informovat prostřednictvím následujících čtvrtletních zpráv.

B.4.2 Výzkumná činnost v oblasti monitorování práv lidí se zdravotním postižením

Realizace volebního práva lidí s omezenou svéprávností

Bezprostředně po volbách do obecních zastupitelstev mí spolupracovníci provedli celkem **7 systematických návštěv domovů pro osoby se zdravotním postižením** (dále jen „domovy“). Účelem návštěv bylo zjistit, zda mají klienti těchto zařízení jakožto občané České republiky možnost realizovat své volební právo, tedy projevit svou sociální autonomii a naplnit právo podílet se na politickém a veřejném životě.

V rámci systematických návštěv jsem zjistila, že někteří lidé žijící v domovech nebyli vůbec informováni o tom, že se volby konají nebo že některým klientům, kteří naopak volit mohou, nebylo volení umožněno. Tato pochybení mohla být dle mých poznatků způsobena tím, že jsou rozsudky o omezení svéprávnosti nepřehledné a zaměstnanci zařízení se v nich těžko orientují nebo také tím, že seznamy voličů obsahují ohledně informací týkajících se omezení realizace výkonu volebního práva chyby. Žádné z navštívených zařízení pak nemělo zpracovaný komplexní postupy či materiály věnující se volbám. U voleb do zastupitelstev obcí, na které si občané nemohou vyřídit voličské průkazy a volit kdekoliv, se ukázala jako **specifický problém omezená přístupnost volebních místností**.

Výzkum kvality soudních rozhodnutí v oblasti svéprávnosti a podpůrných opatření

V uplynulém čtvrtletí jsem dokončila 1. fázi výzkumu, který je zaměřen na **soudní rozhodování o omezení svéprávnosti a dalších podpůrných opatřeních**. Výzkumné šetření proběhlo formou kvalitativního výzkumu, kdy odbor ochrany práv osob se zdravotním postižením analyzoval 190 rozsudků lidí žijících v pobytových sociálních službách domov pro osoby se zdravotním postižením. Z výzkumu vyplynulo následující:

Soudy nepoměrně častěji přistoupily k omezení svéprávnosti (90,5 % případů) než k využití jiných podpůrných opatření (9,5 % případů). Důvodem může být i to, že převážná většina klientů byla v minulosti zbavena svéprávnosti a jednalo se o tzv. přezkum, nikoliv o nové případy.

Stále dochází poměrně často k tzv. souhrnnému omezení svéprávnosti, nejčastější formulací bylo „omezení ve všech oblastech kromě běžných záležitostí každodenního života.“ Takový rozsudek však odporuje zásadě uznání individuálních schopností a jedinečnosti člověka. V ostatních případech bylo nejčastěji rozhodováno o omezení v oblasti nakládání s majetkem (104 případů), pořizování závěti a nakládání s dědictvím (91 případů), uzavírání manželství (88 případů), či v pracovněprávní oblasti (86 případů). Za zmínku také stojí omezení v oblasti výkonu volebního práva, ke kterému došlo v 62 případech, tedy téměř u třetiny všech posuzovaných rozsudků.

Zaměřila jsem se také na to, jak dochází k vymezení částky, se kterou může posuzovaný člověk samostatně nakládat. Tady se sumy pohybovaly v rozmezí od 10,- Kč za jeden úkon či 50,- Kč za měsíc až po sumu 6.000,- měsíčně. Alarmující byly zejména nejnižší hodnoty, kdy

Ize důvodně pochybovat, že například 50,- Kč měsíčně vystačí člověku na vyřízení běžných záležitostí každodenního života, a to i v případě, že je většina jeho potřeb zajištěna sociální službou. V další fázi výzkumu proběhne analýza rozsudků vyžádaných na okresních soudech.

B.4.3 Spolupráce s organizacemi lidí se zdravotním postižením

Úmluva předpokládá, že monitorovací orgán aktivně spolupracuje s neziskovými organizacemi lidí se zdravotním postižením. Proto jsem oslovila celkem 358 neziskových organizací a požádala je o spolupráci v rámci přípravy výše popsaného seznamu otázek (List of Issues). Organizace tak měly možnost přímo poukázat na to, v čem vidí nedostatky v rámci naplňování práv zakotvených Úmluvou.

Současně jsem také zjišťovala, které z těchto organizací splňují požadavek Výboru a jsou tzv. organizací osob se zdravotním postižením (DPO – Disabled Persons' Organizations). Pohledem Výboru se musí jednat o organizaci, která respektuje principy Úmluvy, je vedena, řízena či spravována lidmi se zdravotním postižením a jejíž většina členů může být považována za lidi se zdravotním postižením). Z oslovených neziskových organizací se za takové považuje celkem 60 organizací.

B.4.4 Osvěta

Na závěr loňského roku jsem upořádala ve spolupráci s Právnickou fakultou Univerzity Karlovy dvoudenní konferenci s názvem „Praktická implementace článku 12 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením“, na které s příspěvky stran problematiky omezování svéprávnosti vystoupili soudci okresního soudu a Ústavního soudu, opatrovníci, sociální služby, lidé s postižením. Konference se zúčastnilo 140 lidí a vedle toho byla také vysílána online.

V rámci představení působnosti a aktuální činnosti v oblasti monitorování práv lidí se zdravotním postižením vystoupily pověřené právničky Kanceláře s příspěvkem k otázkám zaměstnávání na mezinárodní konferenci „Zaměstnávání lidí s mentálním postižením“ pořádané Cyrilometodějskou teologickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci. Stejně tak přednesly příspěvek shrnující dosavadní činnost Výboru proti mučení a jinému nelidskému, krutému, ponižujícímu zacházení a trestání Rady vlády ČR na jeho pravidelném zasedání.

Na konferenci Forum 2000 byl prezentován příspěvek zaměřený na problematiku práv lidí s duševním onemocněním, zejména pak na otázky související s podmínkami hospitalizace a potřebou změn v oblasti psychiatrické péče. Na konferenci s názvem „Sociální služby jako nástroj pomoci lidem s PAS v Olomouckém kraji“ shrnuly pracovnice Kanceláře výsledky výzkumu k dostupnosti sociálních služeb pro lidi s poruchou autistického spektra, stejně jako doporučení, které jsem v souvislosti s výzkumem formulovala směrem k ústředním orgánům. Působnost v oblasti práv lidí se zdravotním postižením byla představena také posluchačům Senior akademie pořádané Městkou Policií Brno.

V Brně dne 30. ledna 2019

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D.
veřejná ochránkyně práv